

חופש העיסוק – בין רטוריקה למציאות מנחם גולדברג, חופש העיסוק והגבילתו (סדן, 1999)

шольמית אלמוג*

נקודות-פתחיה מתבקשת לדיוון בחופש העיסוק היא מעמדו הבהירתי האיתן, שכונן עוד בשנות הראשית של המשפט הישראלי. באחד מפסקי-הדין החשובים הראשונים של בית המשפט העליון, בג"ץ בז'רנו, הוכרז, כי "כל גדול הוא, כי לכל אדם קנייה זכות טבעית לעסוק בעבודה או בשליח-יד אשר יבחר לעצמו, כל זמן שההתעסוקות בעבודה או בשליח-יד אינה אסורה מטעם החוק".¹ כידוע, פסקידין זה הפך לאחד ממוקבות התייחסות והציגות המפורסמים והמרכזיים ביותר במשפטנו,² ועל העיקרון הכללי שהוכרזו בו חזר בית המשפט פעמיים רבעות במהלך השנים.³

כמה עשר שנים לאחר מכן, ב-1992, הפק חופש העיסוק לנושאו של אחד משני חוקי-יסוד בעלי חשיבות ראשונית, שביקשו להעניק לזכויות האדם היסודות את המעד החוקתי הרואי להן. חוק-יסוד: חופש העיסוק,⁴ אף ההgil לעשות מאחו-יתאומו, חוק-

* הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת חיפה.

¹. בג"ץ 1/49 בז'רנו ואחר' נ' שר המשפטה ואח', פ"ד ב 80, עמ' 82 (להלן: בג"ץ בז'רנו).

². בג"ץ בז'רנו הוא מהמצוטטים ביותר גם בשנות התשעים. ראו זאב סגל, "בג"ץ במירקם החברה הישראלית – לאחר חמישים שנה", משפט ומשפט ה (תש"ס) 235, עמ' 241, הערכה 13. סgal מפנה בהקשר זה לירם שחר, רון חריס ומירון גروس, "נוגני הסתמכות של בית-המשפט העליון – ניתוחים כמותיים", משפטים כז (תשנ"ו-תשנ"ז) 119; וכן "אנטומיה של שיח וחלוקת בבית-המשפט העליון – ניתוחים כמותיים", עיוני משפט כ (תשנ"ו-תשנ"ז) 749.

³. דוגמאות לאזכורים כאלה מפורטות במנהם גולדברג, חופש העיסוק והגבילתו (סדן, 1999),

.22

ס"ח תשנ"ד 90.

וְיַעֲשֵׂה

v
v
v

הוּא כוֹת שְׁלַעֲבָרִם עַנִּין מְרַכֶּי בָּהָגָה עַלְיָה, אָו שְׂמַכְזָב הַדְּבָרִים
וְהַעֲשָׂה הַיְסָרָק הַזָּהָבָה בְּעֵיךְ אַגְּנְטָרִיסִים בְּלַלְלִים "קִפְּטִילִיסִיטִים", כָּמוֹ צִיגּוֹן
הַפְּשָׁעָם מְשֻׁרְתָּה יְהָדָה שְׁפָרָם בֵּית הַמְּשֻׁפְט הַעֲלִילִין עַל
הַדְּקָמָק. שְׁלַח הַגְּדוּרִים אֶת מִי שְׁרִירָתָה הַהָגָה שְׁפָרָם בֵּית
הַעֲשָׂה הַיְסָרָק בְּבֵין הַהַשְׁקָעוֹת, וְאֶת הַיָּהָה מַקּוֹם לְעַשּׂוֹת שִׁימּוֹת בְּעֵקְרוֹן הַעֲסָוק
בְּאַתָּה עַדְיָן לְשֵׁם פְּסָלָת הַרְאֹות הַהְוָקָעָן הַאָם הוּא שְׁפָרָם בְּכָל
לְמַעַם

הנזהרני, גרשון אליאן קודם במשפטנו!
בר-ביגוד אויל למסעפה, מסתבר כי המעד הרשו במרקח בהנהמוות.
בעם לא באשר למטען התיאורתי של הופש העיטור, לא באשר לגבולהו ואילו

בנוסף למקומות בהם מתקיימות הופעות, מושגים אגדתיים נאמרים כדוגמת "העיסוק" או "ההשכלה".

ברורה, הלהת בבריטניה נקבעו קוטטים או מוגעים.

מעבר לכך, יצרה אף המעצמות הפליליות בעיר וגדלו בינה ובין הרטוריקן. אדריכלית פאראדיזו בבריטניה מיטראל 12, להופע העצום "התמימים" להיקשר

פרשות העומרות בעין הסערה והמייערות את המהלויקת הקשות ביחס למפלגות את

9. שאלת כו"ם מציג אבדרי מומדור, המשיש:

את הענבים, המוגטלים, העננים והוגהשלים בחרבה הישראית לא מענינים זהות להחרבה "ב'עיסקס", מקרים או כל משללה י"ג, אלא הכוונה לעברות ולשבך

הוּגָן. הַכְּתָב לְחוֹפֵשׁ הַיִּסְרָאֵל אֶת־נַחַת קְפִיטָלִיטִיסָט מִזְבְּחָה, שָׁאֲפָרָה בְּמִדְינָה קְפִיטָלִיטִית מִסְרָיוֹת אָבָה וּכְהֵב בְּדַרְךְ־כָּלְלָה מִעֵמד חֻקִּת וְשָׁבָב (הַהְגַּשָּׁה אֲמָרוֹת — *סְמִינָה*)

לאו אדרתני, בדורותינו של עזרא יונתן ור' יוסייק צהוב ר' אליאסון, ענ' 40. לאשלאת הכהנים ששלב עזרא יונתן תאנדרים ר' צחיק לאאליאסון, ענ' 133. (ותשענ' ז-השכ"ד) מישען עזרא יונתן, ב"קירות שיטות תיאודור ל

לידין בשלום זו רוא מהמור (לעיטר), העשרה: 9) עלי ולצברג ואלבנדר (סנדי) קדר, ח'זק'יסון: הופש העוסוק", מישפט וממשל ב (תשב"ה-תשנ"ד), עמ', 173, 177-178.

11. כר ליאאל השנומת מוסמך אלולו: "ונקודות של ליטר ועדיין לא רואיה
וממשל ד (תשב' י-ז), וכן טgal (489) והע"ה (ט"ז, י-ז).
218-277, (2).

היא כותה ווועש העיסוק דוקא ליהוות מלכנת המכירות, ואשוגה בין הר' אשונין ("ולעיל", העשרה 17), והשותט מנהם גולדברג מעזין", כי הפסקה שהארידיה את מהעמד ווועש העיסוק

12. בג"ץ 9/93 מינטראל בעמ' ניר באש המஸלה ושר הדתות ואח', פ"ד מז (5) 485; בג"ץ זוכה לביקורת מהוגנים שונים בהם הסבורים כי חופש העיסוק הוא הזכות בעלת מעמד שוויי (גולדברג לעיל), העירה 3, 13).

יברגה המונעת מדורקים בהונה כדיינים.¹⁷ הראה האסורה על נערם לעסוק ברכזאות

הצהרתו. הספר – כחזהה מחברו בדברי המבוा – נוצע "רך במעט" בשאלות היאורטיריה. תשובתינו – לטענה של מטרת הספר – היא שמדובר בטענה יפה, שאלות היאורטיריה.

לענוגה – העכאנא התיאורטיות החקשו מהמלוכקות לרבות גיבש לעצמו תובנות ועמדות התוגעות "ההתיאורטית" שגורת מיהימנעות עצמן. עם העוסק. קהיל הקוראים יוציא נספץ מיהימנעותם גורם ללבבם אומלופט בהברחה אונדרא – בירטער – גאנז... – של כר, שכן יש לשער כי השופט גולדרבג, שכחן בידיעו כנשיא בית-ההין לואטען – העכאנא השיפוטית הבקשרת אויליוו מכל ערכאה אחת אל הועש העיסוק –

תלאויסטים. מעתה של השבב והשלטנים, 22 העסיקם של עבדים זדים והופש להעסיקם, 23 הופש העstorok בימי מנהיגים אורה ישראל לעגנין חותם הטעסוק בימי מנהיגים קאליעזיניגאים שהיו להם השלכות על יישום חוקן הופש העסטוק – הם בין ואילו צוותם לאלה שבס אלייך מוצעות לנו אמירויות עניינות קצורות, המתייחסות אך לישמיות תוגויות שבאש המיראות העינייניות. אלא שעצם מציאתו של הדין והרבבש המשעשע. קוראייה, בין אם הופיע בפרק המכתר בין לאלו, משימות הלול בתוכן הטקסט מכוון את הנעדרים מן התהות. אך מוכנותם אתם – גם אם הדבר לא עבר המדבבים הרגילים יותר והגעדרים מכם – גם

הנ"ל – דיווחים היושוו בהתרבב (תדריבית). תזמ"מ" – 1955, ק"ה 1273.

13. ראו, למשל, אה דבריו של ח"כ אברהם רבינובסקי בהקשר זה: "קיה, למשל, חוק יסוד תרומות מニアן כמו חוק יסוד מופש העיטוסוכ. מהו יותר מאשר מן החוק הזה? ... אע-אע אחד מאיתנו, בולע שור" (26.5.1999), להעללה בדבר כדי להזכיר בוואל בטעמו שמדובר במקרה הזה, גנאלל בדעתו שהחוק הוא הראוי לארץ, ואילך "חווקה: למה ההדרים מפחדים ממנה, ולא רק הם", ליאיר שלג אבנאל" (עמ' 1).

העיסורים: חוקש מסודר: החלטת ממשלה מארס 2002 (הורק-היסוד עד כירוץ, הוארד סטינך חדין שבוחק-היסוד עד מאי 2002).¹³

נעשה מכוח היעדר האמירה, העשויה להיות לפרקים עז יותר מכוחה של האמירה המפורשת – לעבר אותו רובד סוער, בלתי-פטור, בלתי-מוסדר או מוסדר שלא CIAות, ה"מציז" מעבר להכרזה החגיגית בדבר חופש העיסוק, והוא הרובד שבו "זכויות האדם" מצטמצמות בהיקפן והופכות לזכויותיו הבלעדיות של "אורח או תושב של המדינה",²⁶ שהוא אותו רובד שבו נחשף כשלונה של רטוריקה חגיגית לכונן מציאות התואמת אותה.²⁷

26. סעיף 3 לחוק-יסוד: חופש העיסוק.

- בשולי הדברים ראוי להוסיף, כי לאחר צאתו לאור של חופש העיסוק והגבלו, נתקבל חוק עולות מסחריות, תשנ"ט-1999, ס"ח 146, המגדיר "סוד מסחרי" (בסעיף 6). גם אם נקודת המוצא של החוק היא כי המעבד הוא הבעלים של הסוד המסחרי – הרי שהסיגים החשובים המצוים בו (סעיף 7)אפשרים לעובדים, במקרים מסוימים, לגבור על נקודת-המוצא זה. למשל: כאשר הידע הגלום בסוד המסחרי הגיע אליום במהלך עבודתם והפרק לחלק מכישורייהם המקצועיים והכלכליים. מקרה כזה נידון בע"ע 164 פרומר ואח' – רdagard בע"מ (טרם פורסם, ניתן ב-4.6.99), שבו עסק בית-הדין הארץ לעובדה בשאלת הגבלה עתידית של עיסוק למשך שנים-ישנים נוספות, שלא הסכימים מהנדס תוכנה בחברת הייטק. מהנדס עבר לעבוד בחברה אחרת, ומעסיקתו הקודמת ביקשה לאכוף את ההגבלה המוסכמת. גם שבעבר נפסק לא-אחד כי הגבלות דומות הן בגדר הסבירות, פסק בית-הדין (בדעת רובו), בעקבות ניתוח הוראות חוק עולות מסחריות וייחודה של תחום הייטק, לבטל את תוקפו של הצו הומני שהגביל את עיסוקו של מהנדס.

גם בשני מקרים אחרים שנידונו לאחרונה בפני בית-המשפט העליון עמד חופש העיסוק במרכזו. בבג"ץ 450/97 תנופה שרותי כוח אדם ואחזקות בע"מ ואח' נ' שר העבודה והרווחה, פ"ד נב (2) 433 (אשר נידון בחופש העיסוק והגבלו) דחה בג"ץ את טענתן של חברות כוח-אדם, שעל-פייה פוגע חוק העסקת עובדים על-ידי קבלני כוח-אדם, תשנ"ו-1996, שלא כדין בחופש העיסוק שלهن. לעומת זאת, בבג"ץ 5936/97 ד"ר למ ואח' נ' מנכ"ל משרד החינוך, התרבות והספורט ואח' (טרם פורסם, ניתן ב-2.9.99) קיבל בג"ץ את טענתם של מאבחני ליקוי-למידה, כי חופש העיסוק שלהם נשלל שלא כדין עקב הנחיות מינהליות שהוציאו מנכ"ל משרד החינוך. אפשר שפסק-הדין הללו, שבהם הערכאות השיפוטיות, בובאן לעסוק בשאלות של חופש עיסוק, גילו רגשות לנסיבות המividות המאפיינות את שוק העבודה ויחסו לה. יחד עם הסיגים המצוים בסעיף 7 לחוק עולות מסחריות, תשנ"ט-1999 – יש בהם כדי לרמז על שינוי מגמה המסתמן באשר למעמדו של חופש העיסוק וטיב ההגנה שתינתן בעניינו.